

Таким чином не тільки інтеграція до ЄС та НАТО, а й війна виступає каталізатором розвитку нового типу конституціоналізму, який має бути адаптивним, кризостійким та орієнтованим на збереження державності та забезпечення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: із змінами станом на 2024 р. Офіційний текст. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рим, 4 листопада 1950 р. Ратифікована Україною 17.07.1997. Офіційний переклад.
3. Закон України "Про Конституційний Суд України": від 13.07.2017 № 2136-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2017, № 35.
4. Venice Commission. *Opinion on the reform of the Constitutional Court of Ukraine*. Strasbourg, 2023. Retrieved from: <https://www.venice.coe.int/>
5. Погорілко, В. Ф. *Конституційне право України*. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 648 с.
6. Рішення Конституційного Суду України № 1-р/2023 від 27.01.2023. Офіційний сайт КСУ. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/>
7. EU-Ukraine Association Agreement. (2014). Available at: <https://eu-ua.org>
8. Центр політико-правових реформ. *Аналіз реформ у сфері конституціоналізму в Україні*. Київ, 2023. Retrieved from: <https://pravo.org.ua/>
9. NATO. *Building Resilience and Democratic Security: Ukraine's Strategic Path*. Brussels, 2023. Available at: <https://nato.int/>

Соха Юлія Вікторівна

старший слідчий відділення №1
слідчого відділу Голосіївського УП
ГУНП у м. Києві
майор поліції

Симоненко Наталія Олександрівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 407 І 408 КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Процеси європейської інтеграції України зумовлюють не лише трансформацію політико-правових інститутів, а й потребу в адаптації кримінального законодавства до стандартів правової держави, демократичного контролю над сектором безпеки і оборони, а також верховенства права у сфері військової юстиції.

У цьому контексті особливої уваги потребує питання належної кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 і 408 Кримінального кодексу України, які охоплюють такі діяння, як самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство [1]. З огляду на об'єкт цих кримінальних правопорушень, вони посягають на встановлений порядок несення військової служби, а отже, мають особливу суспільну небезпеку, що вимагає належної правової реакції з боку держави.

У практиці органів досудового розслідування виявляються численні труднощі, які обумовлені як нормативними, так і фактичними аспектами. Ключова проблема полягає у встановленні юридично значимих обставин, що визначають межі складу кримінального правопорушення. Перш за все часто залишаються недостатньо дослідженими або ототожнюються з формальним фактом відсутності особи в підрозділі. Натомість принцип правової визначеності, який є однією з базових вимог Європейської конвенції з прав людини та практики ЄСПЛ, вимагає чіткого встановлення не лише фактичних обставин, але й правових критеріїв кримінальної відповідальності.

Окрему складність становить ситуація з обліком особового складу. У низці випадків відсутній узгоджений механізм ведення паперових та електронних реєстрів, що значно ускладнює встановлення точного часу та місця зникнення військовослужбовця. Відсутність належного документального забезпечення призводить до викривлення фактичних обставин справи, унеможлиблює достовірне встановлення мотивів особи, що є критичним для правильної кваліфікації за ст. 407 або ст. 408 КК України. Порушення облікових процедур, у свою чергу, суперечить зобов'язанням України в контексті реформування сектору оборони відповідно до стандартів НАТО і ЄС, які передбачають прозорість та підзвітність військової системи.

Залишається проблемною й практика службових розслідувань, що здійснюються командирами військових частин. Часто в основу таких розслідувань покладаються неналежні докази, зокрема, пояснення військовослужбовців, які не знайомі особисто з відповідною особою або не можуть підтвердити факт його присутності чи відсутності у частині. Подібна практика порушує як вимоги кримінального процесуального законодавства щодо допустимості доказів, так і європейські стандарти щодо забезпечення ефективного розслідування. Кваліфікація таких дій як самовільного залишення військової частини або місця служби та дезертирства у багатьох випадках спирається не на належну правову оцінку доказів, а на припущення, що суперечить презумпції невинуватості.

Актуальною також залишається проблема безпідставного внесення осіб до списків самовільно залишивших військову частину. Йдеться про випадки, коли військовослужбовець був направлений у відрядження до іншої частини, перебував на лікуванні після поранення або визнаний безвісно зниклим. У таких ситуаціях відсутність координації між командуванням, ВСП, медичними установами та органами досудового розслідування призводить до хибної кваліфікації, що має як правові, так і соціальні наслідки. В умовах європейської інтеграції України, подібна недбалість виглядає особливо

неприпустимою, адже держава бере на себе зобов'язання щодо забезпечення правової визначеності, дотримання стандартів справедливого судочинства та належної правової процедури.

Додатковою обставиною, що ускладнює кваліфікацію кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 і 408 КК України, є непоодинокі випадки незаконного зарахування до військових частин осіб, які не є військовозобов'язаними або мають право на відстрочку. Так, на практиці мають місце випадки, коли студенти денної форми навчання, які відповідно до ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а також постанови КМУ № 518 від 07.05.2022 (із змінами), мають законне право на відстрочку, визнаються такими, що самовільно залишили військову частину [3, 4, 5, 6].

Зокрема, у справі, розглянутій Харківським окружним адміністративним судом 27.03.2023, студент Харківського національного університету будівництва та архітектури оскаржив наказ командира про його зарахування до військової частини та призначення на посаду. Суд дійшов висновку, що за відсутності належного призову через ТЦК дії командування були незаконними, а сам студент не підлягав мобілізації в силу свого правового статусу.

Зі схожими правовими ситуаціями держава зіткнулася на початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України, коли значна кількість громадян добровільно прибувала до пунктів територіальної оборони, але в подальшому без укладення контрактів, без проходження ВЛК та оформлення через ТЦК були включені до складу військових частин. Так деякі з них були визнані такими, що самовільно залишили військову частину, без з'ясування законності їх перебування у складі ЗСУ. Така практика суперечить положенням Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також порушує конституційні гарантії прав людини, зокрема право не бути незаконно притягнутим до кримінальної відповідальності [3].

Правову оцінку цим питанням дав і Верховний Суд України. У постанові від 11.04.2024 у справі № 520/7954/22 зазначено, що командири військових частин не мають повноважень призивати на військову службу осіб, які не є військовозобов'язаними – така компетенція належить виключно територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки. Таким чином, дії командирів, які зараховують осіб без проходження передбаченої законом процедури, є неправомірними, а отже, їхні накази не можуть слугувати належною підставою для кваліфікації подальших дій таких осіб як кримінальні правопорушення, передбачені ст. 407 чи 408 КК України [8].

Сучасне законодавство України справді не забороняє добровільної участі осіб у військовій службі під час мобілізації. Проте така участь повинна реалізовуватись у межах правових процедур: з укладенням контракту або з оформленням мобілізації через ТЦК. Будь-яке порушення цієї процедури не може автоматично створювати кримінальну відповідальність за самовільне залишення військової частини.

Таким чином, проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 і 408 КК України, мають нормативно-правове і практичне підґрунтя. В умовах європейської інтеграції особливої актуальності набуває необхідність вдосконалення підходів до ідентифікації ознак складу кримінального правопорушення, запровадження чітких стандартів доказування, забезпечення правової визначеності та дотримання принципу пропорційності. Такий підхід відповідає як Конституції України, так і зобов'язанням держави у сфері адаптації національного права до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи.

Отже, у контексті європейської інтеграції України та імплементації міжнародних стандартів у сфері військової юстиції, актуальним є вдосконалення підходів до кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 і 408 КК України. З огляду на це, необхідно наголосити на низці практичних рекомендацій, які сприятимуть підвищенню ефективності розслідування та правозастосування.

Передусім, важливим завданням є системне вдосконалення обліку військовослужбовців шляхом впровадження електронних інформаційних систем, що забезпечать оперативний та достовірний обмін даними між підрозділами та військовими комісаріатами.

Водночас, необхідно встановити чіткі механізми взаємодії між Військовою службою правопорядку та слідчими органами, які повинні передбачати оперативне надання матеріалів службових розслідувань, а також сприяння у забезпеченні явки свідків і посадових осіб для участі у слідчих діях.

Ключовим аспектом є належна організація службового розслідування командирами військових частин з дотриманням вимог законодавства, що передбачає ретельну перевірку обставин відсутності військовослужбовців, зокрема підтвердження поважних причин їхньої відсутності та унеможливлення формального підходу до документування.

Для забезпечення ефективності досудового розслідування слід передбачити можливість проведення допитів військовослужбовців та командирів у режимі відеоконференції, що є особливо актуальним в умовах оперативного реагування та дотримання процесуальних строків.

Крім того, важливо посилити відповідальність командирів військових частин за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 383 КК України, що дозволить мінімізувати випадки зловживань та підвищить рівень довіри до військової юстиції.

Реалізація зазначених заходів сприятиме не лише гармонізації національного кримінального законодавства з європейськими стандартами, а й підвищенню правової культури та дисципліни у військових формуваннях України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 24.06.2025).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.06.2025).
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. Дата оновлення: 19.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12> (дата звернення: 24.06.2025).
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. Дата оновлення: 30.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 24.06.2025).
5. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо надання відстрочки від призову: постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 518. Дата оновлення: 15.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2022-п> (дата звернення: 24.06.2025).
6. Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки: постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 1547. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-2022-п> (дата звернення: 24.06.2025).
7. Про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: Указ Президента України від 10.12.2008 р. № 1153/2008. Дата оновлення: 01.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008> (дата звернення: 24.06.2025).
8. Постанова Верховного Суду від 11.04.2024 у справі № 520/7954/22. URL: <https://zakononline.com.ua/court-practice/show/24834> (дата звернення: 24.06.2025).

Сьох Катерина Ярославівна,

завідувач кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНИ З ACQUIS COMMUNAUTAIRE У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У процесі євроінтеграції України особливого значення набуває гармонізація національного законодавства та правничої термінології з *acquis communautaire* (далі – *acquis*). Відповідно до статті 1 Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», *acquis communautaire* (*acquis*) - правова